
Egy vitéz doktor

A brave medical doctor

Magyar László András

MNM Semmelweis Orvostörténeti Múzeum és Könyvtár

magyarlaszlo@upcmail.hu

Initially submitted September 12, 2018; accepted for publication October 18, 2018

Abstract

Present article gives an overview on the life and activity of László Csík (1890-196?) who played an important role in the public life of the midwar Hungary. Dr. Csík behaved rather bravely during the battles of the First World War, he was severely wounded and later decorated by several medals. He finished the war as a physician officer. Returning home he worked for health insurance societies and at the same time he took part in the leadership of some right-wing medical associations and of some sport clubs as well. Being however a desperate antisemite, Dr. Csík played an important role in the ruination and outliving of his Jewish colleagues and later in the physical destruction of the ca. 2000 Hungarian Jewish doctors who died during the World War II as well. Dr. Csík survived the war, successfully escaped to Argentina, where he practiced medicine and published a book on swimming. He was never punished or sued for his sins. Present article attempts to analyse the contradictory personality and activity of Dr. Csík.

Kulcsszavak: Csík László I. világháború, hős, aktív antiszemitizmus, büntetés elölmenekülése

Keywords: László Csík a WW I hero, his active antisemitism, escape of punishment

Vitéz Dr. Csík László Jakab János a Somogy megyei Zákányban született 1890. október 30-án, római katolikus családban, Csík Antal és Szakvály Mária gyermekeként. Középiskoláját Kaposváron végezte, orvosi tanulmányait pedig Budapesten, ahol 1918-ban nyerte el a doktori címet. A világháború kitörésekor, még medikusként, mint hadapród vonult be a 69. gyalogezredbe, ahonnan 1918 decemberében, főhadnagyként, már, mint diplomás orvos szerelt le.

Csík 1914 őszén maroknyi egységével hősiessé vert vissza egy orosz rohamot. Hőstettéért részben azonnal, részben évekkel később elnyerte a legénységi arany vitézségi érmet és a Signum Laudist, a Károly csapatkeresztet és a polgári Signum Laudist is, sőt sebesülési érmet is kapott. Szerencséjére egyébként, még a háború elején, 1914. december 5.-én orosz hadifogságba esett, és csak 1917 novemberében térhetett haza, ám miután összeszedte magát, azonnal újra frontszolgálatra jelentkezett. A világháborút pár hétig az olasz fronton folytatta, majd a budapesti 17. helyőrségi kórházban, katonarvosként fejezte be.

Leszerelése után, 1919 és 1928 között a Jendrássik-féle II. sz. belgyógyászati klinikán működött, mint tanársegéd, klinikai munkája mellett fizioterapeutaként is tevékenykedett, 1924-től, mivel a klinikai állása csak névleges volt, a MÁV biztosító osztályos orvosaként, 1933-tól pedig osztályvezető főorvosaként kereste kenyerét. 1931-től az OTI-nál is rendelő orvosi munkát vállalt. (1928 óta az OTI főigazgatója Csilléry András, az antiszemita magyar orvos-szervezet, a MONE egyik megalapítója, akivel Csík már ekkoriban baráti viszonyt ápolt.)

Csík mindemellett aktív társadalmi életet is élt. Alapításától tagja volt a MONÉ-nek, elnöke a MÁV Pénztári Orvosok Egyesületének, a Levente Egyesületnek, evilági elnöke a Római Katolikus Egyháznak, valamint alelnöke a Pannonia evezős klubnak 1931-től az Orvos Szövetség

képviselőjeként a Fővárosi Törvényhatósági Bizottságnak is tagja volt. 1942-től 1944 végéig a Magyar Orvosi Kamara ügyvezető alelnökéként fungált.¹ Vitézzé 1921-ben avatták, 1941 szeptemberében pedig, szolgálatai elismeréseképpen Nemzetvédelmi Keresztet kapott a kormányzótól.²

Csík Lászlónak orvosi közleménye nem ismert, viszont a MONE lapjába gyakran és szívesen írt, kiadott továbbá egy vitairatot is a következő címmel: *Hol az igazság az OTI orvosi tanács választásának harcában? A MONE küzdelme a bomlasztó törekvések ellen.* (Bp., 1936).³

Csík László életrajza nem lenne teljes, ha nem említenénk meg, hogy mihelyt megtehetette, anyagilag támogatta a fronton 1914-ben elesett sógorának családját, pontosabban nővére három fiát, köztük azt a Lengvári Ferencet is (1913-1945), aki utóbb, az ő családnevét felvéve, Csík Ferenc néven lett 1936-ban, Berlinben a százméteres gyorsúszás olimpiai bajnoka. (Csík László, ismeretlen okból, három unokaöccse közül csak az akkor 10 esztendőes Ferencet adoptálta 1923. május 5-én).⁴

Csík László egyébként maga is sportolt, atlétikával, úszással, evezéssel és futballal is foglalkozott, jól vívott és kiválóan lőtt célba. Ötvenes éveinek elején is még aktív sportemberként tartották számon. Ha pedig hihetünk Király Dezső újságírónak - aki még 1933-ban, tehát még fogadott fia olimpiai sikere előtt készített rajongó riportot a főorvossal - a sportot Csík olyan területnek tartotta, ahol megszűnnek a politikai és egyéb ellentétek és csakis emberek léteznek, jobb- s baloldaliak pedig egyáltalán nem.⁵

Annak érdekében, hogy a kép teljes legyen, meg kell említenünk azt is, hogy Dr. Csík László alacsony, de izmos, jó kiállítású és választékosan öltözködő, korán kopaszodó, szakállas férfi volt, kreol bőrrrel, elálló fülekkel és hatalmas, görbe orral. Szakasztott úgy festett, mint egy náci gúnylapban ábrázolt zsidó, ami heves antiszemizmusára is talán magyarázatot adhat. Felesége személyét nem sikerült azonosítanom, az asszony 1925 és 1933 közt számos politikai és sportegyesületi bálon szerepelt. 1933 után azonban nincs róla adat. Arra vonatkozóan sincs adatom, vajon Csík Lászlónak voltak-e természetes gyermekei is.

Csík kétség kívül meggyőződéses antiszemita, ráadásul harcos alkat, indulatos személyiség volt. 1930-ban a MONE lapjában rágalmazó cikket közölt Ádám Lajos professzorról, majd a sajtópört elvesztette, s felfüggesztett büntetésben részesült.⁶ 1931 októberében pedig a Fővárosi Törvényhatósági Közgyűlésén megütötte előbb Bánóczy László doktort, majd a segítségére siető Reisz Mór szociáldemokrata képviselőt is.⁷ Ezt az ügyet is megúsza figyelmeztetéssel. 1938-ban az

¹ Keresztény magyar közéleti almanach. Bp., Pátria Irodalmi Vállalat, 1940. 181.o.; A magyar társadalom lexikona. 2. bőv.kiad. Bp., Magyar Társadalom Lexikona Kiadóvállalat, 1931.35.o.; Az Országos Orvosi Kamara hivatalos orvosi Cím- és közegészségügyi adattára az 1942. évre. Szerk. Bakács György, Előszóval ellátta Dr. Vitéz Csík László, az OOK ügyvezető alelnöke. Bp., grafika Nyomda, 1942. 13.o.; Magyarország Orvosainak Évkönyve és Czimtára. Szerk. Pesti Alfréd. Bp., Petőfi Irodalmi Vállalat, 1921-1938. passim.

² Budapesti Közlöny 201 (1941) szept.14. 4.o.

³ Gulyás Pál: Magyar írók élete és munkái. Új sorozat. Bp., Magyar Könyvtárosok és levéltárosok Egyesülete, 1942. IV: 943-944.

⁴ http://www.gribedli.hu/csik/csik_katalin_csik_ferenc.pdf. Csík Ferenc egyébként, 1928-ban Budapesten orvostudományi diplomát szerzett, és 1945-ben, Sopronbántartalékos orvos-örmmesterként hunyt el, egy légítámasz áldozataként.

⁵ Sporthírlap. 1933. január 5. 9.o. A cikk egyik különlegesen szépen formált mondata a következőképpen hangzik: „Békés kiegyensúlyozottságban él benne egymás mellett a magyar ugar gyermeke és az européer, az izzó szenvedélyű politikus és a kulturált sportember”.

⁶ Magyarország. 1930. október 23. 3.o.

⁷ Újság 1931. október 1-2.o.; Azu Est 1931. október 2. 4.o., (fotókkal) https://adtpus.arcanum.hu/hu/view/AzEst_1931_10/?query=vit%C3%A9z%20csik%20l%C3%A1szl%C3%B3&pg=13&lay_out=s

ekkor éppen elítélt Szálasi Ferenc magasztalása miatt indult eljárás ellene.⁸ Ugyanebben az évben egy másik rágalmozási pöre is volt, ezúttal ő maga volt a felperes.⁹ Ám ezeken az afférokön kívül is állandó harcban állt a külvilággal, többször párbaj-ügyei is akadtak. A bíróságok azonban mindig enyhe ítéleteket szabtak ki rá, vagy ítéleteiket felfüggesztették, hiszen Csík mögött ott állt az egyre befolyásosabb hazai jobboldal és a nagyhatalmú náci orvos-szervezet, a MONE, amelynek a húszas években, kb. kétszáz fő kivételével minden keresztény magyar orvos tagja volt. A zsidók csak azért nem, mert őket nem vették föl a szervezetbe.

Az 1930-as évek végétől a közismerten és bevallottan nyilas meggyőződésű¹⁰ Csík László egyre nagyobb szerepet vállalt MONE és az Orvosi Kamara zsidóellenes tevékenységében. A MONE címmel megjelenő, dr. Hoffer József által szerkesztett Orvostársadalmi Szemle 1940 december elsejei számában közölte javaslatait a készülő harmadik zsidótörvényhez. Ezek között olyan pontok is szerepeltek, melyeket csak a német megszállás után alakult Sztójay kormány iktatott törvénybe. 1. A zsidóság fogalmát faji alapon, minden kétséget és kibúvót kizáróan határozzák meg. 2. Határolják körül a zsidó orvosok munkakörét, azaz zsidó orvos csak zsidókat gyógyíthasson, és csak zsidó gyógyintézetben működhessen. A zsidók magánpraxisukban is csak zsidók részére fejthessenek ki orvosi tevékenységet. 3. A zsidó orvosokat zárják ki a hivatalos orvosi ténykedésből és a törvényszéki szakértésből. 4. A biztosító intézeteknél és a betegsegélyező alapoknál kötelezően hajtsák végre a zsidótörvényt. 5. Zsidó gyógyintézetbe nem zsidó beteget ne utalhassanak be, a keresztény ápolószemélyzetet távolítsák el onnan. 6. A zsidók egyetemi felvételének további korlátozása. Csak annyi hallgatót vegyenek fel, amennyi később a zsidók gyógykezeléséhez kell. 7. Az orvosi kamarák önkormányzataiból zárják ki a zsidókat. 8. Zsidók még ú.n. szerzett jog alapján se lehessenek egyetemi tanárok. 9. Az összes felsorolt megszorítást terjesszék ki a kikeresztelkedettekre és azokra is, akiknek zsidó feleségük.¹¹ A

Csík a németimádó Orsós Ferenc és a korlátolt értelmű fogorvos, Csilléry András szócsöveként több fórumon követelte zsidó kollégái működési engedélyének és kedvezményeinek bevonását, illetve mielőbbi munkaszolgálatra való behívásukat.¹²

A Kamara és a keresztény orvostársadalom nevében Csík folyamatos harcot folytatott a Johan Béla- vagy Keresztes-Fischer-féle mérsékeltbb hivatalnokokkal, és elsősorban a honvédelmi minisztériumon keresztül nyomást gyakorolva rájuk, fáradhatatlanul igyekezett minél több

⁸ Magyarország, 1938. január 13. 4.

⁹

https://library.hungaricana.hu/hu/view/MOT_1938_03_2/?query=%22Vit%C3%A9z%20Cs%C3%ADk%20L%3%A1szl%C3%B3%22&pg=24&layout=s

¹⁰ Csík László az 1937-es kemecsei választáson nyilaskeresztes programmal indult, de vesztett a kormánypárti jelölttel szemben Budapesti Hírlap, 1937. aug. 27. 3.o.

¹¹ Pelle János: A magyar orvostársadalom és a „végső megoldás”. Életünk (2018) május-június.

¹² Dunántúl 1942. márc. 19.. 5.o. „Az Orvosi Kamara országos választmánya vitéz Csík László elnöklésével ülést tartott, amelyen egyéb fontos tárgyak mellett behatóan foglalkoztak a Szegedi Orvosi Kamara által készített és a kormányhoz intézett felirattal, amelyben a zsidó orvosok gyakorlatának megfelelő szabályozását kérik. A felterjesztés lényege, hogy zsidó orvos csak zsidó beteget kezelhessen, és ezt törvényileg mondják ki. Az országos választmány többek felszólalása után kimondta, hogy egyetért a szegedi kamara álláspontjával, mert az igazságos megoldás csak az lehet, hogy a zsidó lakosság számarányának megfelelő zsidó orvos kapjon gyakorlatra jogosítványt és ezek a zsidó orvosok csak a zsidóság egészségügyi ellátását végezhessek. Kiegészítette az országos választmány a felterjesztést a maga részéről azzal, hogy amíg a kívánt számarány be nem következik, vezessék be a numerus nullust az egyetemek orvosi karán. Hasonló szempontból intézzék az új állások betöltését, a pályázatok kiírását, a külföldi diplomák nosztrifikálását. „ Mindehhez tudnunk kell, hogy az 1942-es Magyarországon 13500 orvos élt, s ebből 4500 minősült zsidónak. Vagyis az efféle rendelkezések nemcsak a zsidó orvosokat sújtották, hanem az egész magyar egészségügyet katasztrófába sodorták. A Szegedi orvosi kamara elnöke egyébként a nyilas Meskó Zoltán (1883-1959) volt.

szenvédést okozni üldözött kollégáinak.¹³ A német megszállás után kinevezett Sztójay-kormányban dr. Incze Antal, a MONE választmányi tagja lett az orvosi kormánybiztos. így a MONE befolyása tovább növekedett. Csík, mint az Országos Orvosi Kamara ügyvezető alelnöke április 12-én számolt be Jaross Andor nyilas miniszternek az április elsején tartott választmányi ülésről. Ezen az OOK választmánya a „numerus nullus” bevezetését sürgette, határozatban cáfolva azt a nézetet, hogy azért kell kímélni a zsidó orvosokat, mert nincs elég orvos az országban. Egy előzőleg elküldött levelében pedig dr. Csík zsidó kollégáit „a halálos ellenség szövetségeseinek” nevezte, és gyakorlatilag fizikai megsemmisítésüket követelte.¹⁴ A 4500 zsidónak minősített magyar állampolgárságú orvos közül egyébként, részben Csík Lászlónak is köszönhetően, 1941 és 1945 között minimális becslés szerint is kb. kétezren veszítették életüket.

Csík László effajta náci megnyilvánulásai és akciói után mindenesetre – valljuk meg, némi joggal - bölcsebbnek látta, ha nem várja meg a szovjet csapatok Pestre érkezését. 1944 telén nyugatra menekült, majd néhány év múlva Argentínában bukkant föl. Argentínai sorsa, és halálának éve egyelőre nem ismert.¹⁵ 1968-ban Buenos Airesben a Mindszenty Magyar Tudományos és Kulturális Akadémián tartott előadást *Az egészség és a hosszú élet titka* címmel.¹⁶ Vagyis 78 évesen még élt és virult.

¹³ Csík László, 1944. május 15-i levele Csatay Lajos honvédelmi miniszternek: „A OOK elnöksége hivatásából eredő kapcsolatainál fogva értesülést szerzett a Honvédelmi Miniszter Úrnak azon szándékáról, hogy a zsidó orvosokat a jövőben nagyobb mértékben kívánja igénybe venni, és pedig a múlttal ellentétben nemcsak a munkaszolgálatosoknál, hanem a csapattesteknél és az egészségügyi gyógyintézeteknél is. Hivatásunkból eredő kötelesség arra késztet bennünket, hogy ettől az intézkedéstől óvjuk Miniszter Urat és arra kérjük, hogy a rendelkezést vonja vissza. A rendelkezés ellen szól elsősorban az a körülmény, hogy meginogna a katonaság és a nemzet rétegeiben a bizalom a kormányzat által hirdetett elvek helytállósága iránt. Másrészt a zsidósággal szemben hozott törvények és a zsidóság megbízhatatlansága folytán logikátlan lenne a zsidóság segítségét éppen a legkényesebb területen igénybe venni. Harmadsorban a keresztény orvosi társadalom szilárd meggyőződése szerint erre nincs szükség, mert a katonai és polgári egészségügyi szolgálat ellátásához hazánk elegendő keresztény orvossal rendelkezik. Való igaz azonban az, hogy hiányzik az egészségügyi kormányzat és a honvédelem egészségügyi intézősége között a harmonikus együttműködés, megállapításunk szerint elsősorban a Belügyminisztérium illetékes osztályának mulasztásaiból kifolyólag, amit mielőbb az ország érdekében meg kellene szüntetni.” ÁBTL V-121 801. Vizsgálati dosszié dr. Csík László ügyében

¹⁴ „Egészen bizonyos, hogy az orvos túlprodukcióna felépített közegészségügyi rendszerünk organikus átszervezésével a zsidó orvosok teljesen és tökéletesen kiküszöbölhetők lennének. A napjainkban dúló könyörtelen háborúban a zsidó faj érdeke homlokegyenest ellenkezik a magyarság érdekeivel. Ebből senki sem csinál titkot, a zsidó sem, a bolsevizmus győzelme tehát a zsidóság érdeke! Józan ésszel egyetlen nemzet sem engedheti meg magának azt a luxust, hogy halálos ellenségének szövetségeseit szabadon hagyja működni a nemzet társadalmában, sőt, annak legnagyobb kincsét, fiainak egészségét velük gondoztassa. Az sem lehetséges, hogy midőn az egész nemzeti élet minden területéről kizáratnak a zsidók, egyedül a közegészségügy területén hagyassanak meg. Megjegyezzük, hogy a múlt évben az Országos Orvosi Kamara ügyvezető alelnökét berendelte a Belügyminisztérium szolgálattételre, éppen a honvédelmi vezénylések ügyében. A Kamara ügyvezető alelnöke megállapította, hogy nincs szükség a zsidó orvosok igénybevételére.... Az Országos Orvosi Kamara felfogása szerint tehát orvosi téren a zsidókérdés nemcsak megoldandó, hanem megoldható is. Az egyedüli lehetőség azonban a megoldásra való szilárd elhatározás és az egészségügyi rendszernek alapos megfontolás alapján történő átszervezése. Ezen átszervezés szükségessé tenné mindenekelőtt annak a szabadelvű felfogásnak teljes kikapcsolását, ami a belügyminisztérium részéről megnyilvánult a magyarországi orvos kérdés kezelését illetően. A magyar orvosi rend közvéleménye örömmel és megnyugvással vette tudomásul a Miniszter Úrnak megbízatását, mert Miniszter Úrnak erős kezétől és az új korszak jelében kialakult szilárd meggyőződésétől várja a fönti szellemnek gyökeres kiirtását és a közegészségügy kérdéseinek a magyar fajvédelem jegyében történő megoldását.” ÁBTL V-121 801 Vizsgálati dosszié dr. Csík László ügyében.

¹⁵ 1960-ban egy Ladislao Csík nevű ember „La nacion” (Buenos Aires, Marathon, 1960) címmel kiadott egy könyvet az úszásról és annak élettani hatásairól Buenos Airesben, ez valószínűleg a mi Csík Lászlónk lehetett. Csík László testvérenek leszármazottai egyébként ma is élnek Magyarországon és Kanadában. Ez úton kérem őket, hogy, ha eljut hozzájuk ez a rövid emlékezés, és bármit tudnak Dr. Csík László argentin életéről, írják meg nekem a magyarlaszlo@semmelweis.museum.hu címre.

¹⁶ <http://docplayer.hu/5744687-Adatok-es-kiegészitesek-a-k-u-k-69-sz-gyalogezred-tortenetehez.html>

Összefoglalásként megállapíthatjuk, hogy Csík László bátor, hazáját és a sportot egyaránt szerető, segítőkész és igen agilis ember volt, politikai tevékenysége során azonban általában ostobán, aljasul és bűnösen cselekedett, hiszen tetteivel, szavaival és döntéseivel mások szenvedését és szörnyű halálát segítette elő.

Vajon hogyan lesz egy alapján derék emberből gyilkos? Elegendő-e a bűnhöz az ostobaság, vagy valamiféle eredendő gonosz akarat, gyűlöletre való hajlam is szükséges-e hozzá? Vajon, ha Csík László előnyösebb külsejű, ha sikeresebb orvos, ha boldogabb ember, másként viselkedett volna? Vagy egyszerűen azt hitte, jót cselekszik, miközben másokat bántott? Sajnos ezekre a kérdésekre már sose kapjuk meg a választ.

Pedig a Csík Lászlókra nagyon kellene vigyázni! Hiszen most is itt járkálnak köztünk ezek az alapján derék, bátor és sajnos örökké tette kész emberek.